

POLAND

POLICY BRIEF

www.SPOTprojectH2020.eu

Wrzesień 2022 | SPOT Policy Brief #26a

Kulturowy szlak turystyczny – Dolina Pałaców i Ogrodów

Dla lokalnych interesariuszy rozwoju turystyki kulturowej

Autorzy: zespół badaczy z Uniwersytetu Wrocławskiego w składzie:

dr Małgorzata Pstrocka-Rak

dr hab. Sylwia Dołzbłasz, prof. UWr

dr Anna Grochowska

dr hab. Krzysztof Janc

dr hab. Andrzej Raczyk

Uniwersytet Wrocławski, 1.09.2022

Horizon 2020

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No. 870644

Facebook: @SPOTprojectH2020

Twitter: @H2020Spo

Wprowadzenie

Dolina Pałaców i Ogrodów to dolnośląski szlak kulturowy, położony w Sudetach Zachodnich: w Kotlinie Jeleniogórskiej i w obrębie otaczających ją pasm górskich. Jego cechą charakterystyczną jest połączenie bogatej i wielokulturowej spuścizny materialnej ze zróżnicowanym przyrodniczo krajobrazem górskim. Znajdziemy tu liczne rodzajowo i liczebnie siedziby rycerskie i szlacheckie poczynając od średniowiecznych wież mieszkalnych, zamków, renesansowych dworów, barokowych pałaców po XIX-wieczne założenia pałacowo-parkowe. Jest to największy, po zamkach nad Renem, europejski kompleks pałaców i zamków. Jedenaście zabytkowych budowli wraz z założeniami parkowymi, ze względu na wysoki poziom artystyczny oraz ich wartości historyczne, zostało uznanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2011 roku za Pomnik Historii i wpisanych na tę prestiżową listę dziedzictwa materialnego pod nazwą: *Pałace i parki krajobrazowe Kotliny Jeleniogórskiej*.

Obszar badań prowadzonych w ramach międzynarodowego projektu badawczego SPOT (*Social and innovative Platform on Cultural Tourism and its potential towards deepening Europeanisation*) został ograniczony do terenu dwóch gmin: Mysłakowice i Janowice Wielkie. Na ich obszarze położonych jest łącznie 12 zabytkowych rezydencji ze szlaku Doliny Pałaców i Ogrodów, w tym aż 7 uznanych za Pomnik Historii. Oprócz kompleksów pałacowo-parkowych na obszarze badań zlokalizowane są też inne walory kulturowe, w tym m.in. z zakresu budownictwa świeckiego i sakralnego oraz techniki i przemysłu, jak również liczne pamiątki historii.

Projekt SPOT, realizowany w latach 2020-2022 i finansowany ze środków UE w ramach programu Horyzont 2020, ma na celu opracowanie nowego podejścia do zrozumienia i kształtowania turystyki kulturowej, w tym także promowania rozwoju obszarów znajdujących się w mniej korzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej.

Pałac w Łomnicy

Pałac w Wojanowie

Z rozwojem turystyki kulturowej wiąże się szereg korzyści dla społeczności lokalnej:

- 1) pobudzenie przedsiębiorczości i zwiększenie poziomu dochodów w lokalnej gospodarce,
- 2) powstanie nowych miejsc pracy,
- 3) zwiększenie dochodów gmin z tytułu podatków od przedsiębiorstw z branży turystycznej i okołoturystycznej,
- 4) zwiększenie dywersyfikacji gospodarki lokalnej pozwalające na zmniejszenie wrażliwości na wahania koniunktury,
- 5) możliwość całorocznego funkcjonowania podmiotów gospodarki turystycznej, w przeciwieństwie do obszarów o dominacji walorów wypoczynkowych, charakteryzujących się silną sezonowością frekwencji ruchu turystycznego,
- 6) poprawa zewnętrznego wizerunku obszaru turystycznego,
- 7) wzrost wiedzy o dziedzictwie materialnym i niematerialnym wśród społeczności lokalnej,
- 8) wzrost świadomości przynależności kulturowej lokalnej społeczności,
- 9) rozwój działań związanych z ochroną i zachowaniem kultur regionalnych i walorów kulturowych (materialnych i niematerialnych),
- 10) wzmocnienie integracji społeczności lokalnej dzięki podejmowaniu wspólnych działań.

W ramach projektu SPOT przeprowadzono m.in.:

- badania terenowe mające na celu identyfikację i ocenę walorów kulturowych pod kątem ich przydatności na potrzeby rozwoju turystyki kulturowej;
- identyfikację i ocenę pozostałych uwarunkowań rozwoju turystyki kulturowej;
- badania ankietowe turystów odwiedzających obszar badań;
- badania ankietowe mieszkańców gmin: Mysłakowice i Janowice Wielkie;
- badania ankietowe przedsiębiorców prowadzących działalność turystyczną i/lub kulturową na obszarze badań;
- indywidualne wywiady pogłębione z kluczowymi interesariuszami rozwoju turystyki kulturowej szczebla lokalnego i regionalnego.

1. Wyniki badań

Wszystkie badane grupy respondentów zgodnie oceniły **atrakcyjność obszaru badań** dla turystyki kulturowej jako wysoką. Składają się na nią zaprezentowane we Wstępie walory kultury materialnej, ale także atrakcyjne walory krajobrazowe oraz niski stopień urbanizacji gmin, „spokój i cisza” umożliwiającej łączenie wypoczynku ze zwiedzaniem atrakcji kulturowych.

Stopniowa zmiana mentalności społeczności lokalnej, która w przeciwieństwie do pierwszych przesiedleńców z okresu powojennego, nie dezawuuje już przeszłości niemieckiej tych terenów i zaczyna dostrzegać **wartość całości dziedzictwa kulturowego**, kształtowanego na tych ziemiach także w

okresie sprzed II wojny światowej, sprzyja powstawaniu szeregu ciekawych inicjatyw wśród społeczności lokalnej, wzmacniających podstawy do rozwoju turystyki kulturowej. Zaliczyć do nich można m.in. rozwój tradycyjnych produktów regionalnych oraz organizację wydarzeń kulturalnych i przedsięwzięć turystycznych nawiązujących do historii regionu.

Do ważnych atrybutów obszaru zaliczyć należy także dbałość o tradycje i celebrowanie zwyczajów polskich, charakterystycznych dla ludności obszarów wiejskich, które mają miejsce m.in. dzięki prężnej działalności miejscowych kół gospodyń wiejskich, lokalnej grupy działania oraz innych stowarzyszeń lokalnych, jak również działalności samorządów lokalnych.

Rozwój **agroturystyki** w obszarze badań umożliwi tak potrzebne poszerzenie oferty noclegowej, skierowanej głównie do turysty indywidualnego, mniej zamożnego.

Zdaniem badanych mieszkańców i przedsiębiorców sektora usług turystycznych, jak również wszystkich ankietowanych interesariuszy, istnieje nadal **duży i niewykorzystany potencjał obszaru** dla rozwoju turystyki kulturowej, z którą jednocześnie respondenci wiążą szereg korzyści dla rozwoju społeczno-gospodarczego całego regionu, jak i samych mieszkańców. Ich zdaniem: *„Turystyka kulturowa jest jedną z takich form, która niesie więcej korzyści niż skutków negatywnych”*.

Jednakże obecny poziom rozwoju turystyki kulturowej w obszarze badań w porównaniu do innych regionów Polski określić można jako stosunkowo niski. Związane jest to z istniejącym **szeregiem barier**. W toku prowadzonych badań wskazano szereg czynników ograniczających rozwój turystyki kulturowej, występujących w badanym obszarze. Zaliczyć do nich można m.in.

- brak dobrze rozwiniętej infrastruktury turystycznej i paraturystycznej, w tym w szczególności: szlaków pieszych i rowerowych, zróżnicowanej bazy noclegowej i gastronomicznej, dostosowanej do potrzeb różnych grup turystów, brak punktu informacji turystycznej oraz odpowiedniej szaty informacyjno-edukacyjnej wzdłuż szlaków turystycznych i przy atrakcjach kulturowych, niedorozwój urządzeń bazy towarzyszącej: toalet, parkingów, chodników itp.;
- słaba dostępność poszczególnych destynacji środkami komunikacji publicznej;
- obecność zdekapitalizowanych zabytków; niski stopień zadbania o istniejące zabytki, jak również nieefektywny system ich ochrony, czego przykładem jest przyzwolenie na zniszczenie zabytkowego zakładu przemysłu Iniarskiego „Orzeł” w Mysłakowicach przez nowego właściciela;
- brak ujęcia potencjału analizowanego obszaru w dokumentach planistyczno-strategicznych szczebla ponadlokalnego; główny nacisk kładzie się w nich na sąsiadujące z tym obszarem Karkonosze, zapominając jednocześnie o leżących w ich cieniu gminach;
- zbyt słabo rozwinięta współpraca na polu rozwoju turystyki kulturowej pomiędzy władzami samorządowymi, przedsiębiorcami turystycznymi a organizacjami pozarządowymi, czego efektem są m.in. bardzo nieliczne, wspólnie podejmowane działania promocyjne całego obszaru badań oraz brak tworzenia wspólnych kompleksowych produktów turystycznych.

2. Rekomendacje i zalecenia

W celu dalszego rozwoju turystyki kulturowej w obszarze badań konieczne jest podjęcie szeregu działań. W obecnym dokumencie zaproponowane zostanie tylko jedno rozwiązanie, którego konieczność powstania jest podyktowana zarówno wynikami badań ankietowych wszystkich grup respondentów, wynikami wywiadów z kluczowymi interesariuszami, jak również jest wynikiem dogłębnej analizy istniejących uwarunkowań w obszarze badań. Podstawowym jego celem jest **zrównoważony rozwój turystyki kulturowej** w obszarze badań, podnoszący poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i przynoszący korzyści przede wszystkim społeczności lokalnej. Proponowane działanie wymagać będzie jednakże zaangażowania wszystkich stron zainteresowanych rozwojem tej formy aktywności turystycznej i rozwinięcia przez nich współpracy długoterminowej.

Rekomendowanym przez nas działaniem na obszarze badań jest

INTEGRACJA INFORMACYJNA SZLAKU KULTUROWEGO DOLINY PAŁACÓW I OGRODÓW

Idealnym rozwiązaniem byłoby objęcie integracją informacyjną całego szlaku Doliny Pałaców i Ogrodów, ale ze względu na duży obszar powierzchni, na której położone są kluczowe atrakcje turystyczne i dużą liczbę interesariuszy może być to zadanie trudne. Dlatego rekomendujemy, aby rozpocząć realizację tego działania od terenów sąsiadujących ze sobą dwóch gmin wiejskich Mysłakowice i Janowice Wielkie.

Celem **pierwszego etapu integracji informacyjnej** jest stworzenie wirtualnej platformy (serwisu internetowego), na której zaprezentowane będą następujące treści:

1. **Mapa** ze wszystkimi atrakcjami kulturowymi i najważniejszymi walorami przyrodniczymi położonymi w obszarze; mapa powinna także prezentować położenie wszystkich obiektów infrastruktury turystycznej, w tym punktowych (np. obiekty noclegowe) i linearnych (np. szlaki piesze i rowerowe), jak również miejsca realizacji innych usług istotnych z punktu widzenia turysty (np. poczta, bankomat, ośrodek zdrowia); gorąco rekomendujemy stworzenie mapy o charakterze interaktywnym, umożliwiającym pozyskanie przez użytkownika (poprzez kliknięcie ikony na mapie) bardziej szczegółowych informacji o danym obiektach czy usługach;
2. **Informacje o środowisku geograficznym**, zarówno o jego elementach przyrodniczych, jak i społeczno-ekonomicznych; zalecane jest wzbogacenie tej części o mapy, wykresy, diagramy i przede wszystkim infografikę, która w sposób profesjonalny, ale jednocześnie przystępny i atrakcyjny wizualnie prezentować będzie najważniejsze treści; warto przy poszczególnych informacjach zamieścić linki do witryn prezentujących dane kwestie w sposób bardziej obszerny (np. adresy witryn: Dolnośląskiego Zespołu Parków Krajobrazowych, Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu itp.);
3. **Informacje o historii obszaru**, którym powinny towarzyszyć mapy historyczne oraz liczne fotografie archiwalne;
4. **Informacje**, prezentujące historię i obecne funkcje wszystkich **obiektów kulturowych**, atrakcyjnych dla turystów o różnych zainteresowaniach i przygotowaniu merytorycznym; informacje powinny być zaprezentowane w sposób przystępny i wzbogacony materiałem ilustracyjnym, o ile to możliwe

- zarówno historycznym, jak i współcześnie wykonanym; ważne jest także podanie informacji praktycznych, dotyczących dostępności danego obiektu i ewentualnych kosztów związanych z jego zwiedzaniem; warto zamieścić linki do witryn internetowych związanych z daną atrakcją kulturową;
5. **Prezentacja** wszystkich **wydarzeń kulturalnych**, jak również (w drugiej kolejności) imprez o innym charakterze, np. rekreacyjnym, czy sportowym; z wyraźnym zaznaczeniem cykliczności, charakteru imprezy, miejsca i czasu organizacji eventu, kosztach udziału w wydarzeniu i linku do strony organizatora;
  6. **Informacje o obiektach i usługach noclegowych**; podstrona powinna zawierać informacje o oferowanych usługach (rodzaj, standard, ilość pokoi i miejsc noclegowych), dane adresowe, odesłanie do mapy, dane kontaktowe do właścicieli/zarządzających obiektem (w tym linki do stron, które pozwalają dokonać rezerwacji online lub przez telefon); zalecana jest także prezentacja informacji dowodzących realizacji usług zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
  7. **Informacje o obiektach i usługach gastronomicznych**; podstrona powinna zawierać krótką charakterystykę każdego obiektu, w tym dane o rodzaju usług (całoroczne, sezonowe), rodzaju kuchni i serwowanych dań, liczbie miejsc w lokalu; a ponadto dane adresowe (wraz z linkiem do interaktywnej mapy) i kontaktowe; zalecana jest także prezentacja informacji dowodzących realizacji usług zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym m.in. czy obiekt współpracuje z lokalnymi producentami żywności (i którymi – promocja wytwórców lokalnych), czy w swojej ofercie posiada dania kuchni regionalnej;
  8. **Informacje o dostępności zewnętrznej**, prezentujące możliwości dojazdu do obszaru turystycznego różnymi środkami transportu;
  9. **Informacje o dostępności wewnętrznej**, prezentujące możliwości przemieszczania się różnymi środkami transportu pomiędzy atrakcjami kulturowymi i innymi obiektami turystycznymi, w tym informacje o MZK Jelenia Góra, usługach transportowych prywatnych przedsiębiorców, ale także o możliwościach poruszania się w sposób najbardziej przyjazny dla środowiska, tj. pieszo i rowerem;
  10. **Informacje o usługach przewodnickich**, prezentujące sylwetki licencjonowanych przewodników turystycznych i ich dane kontaktowe;
  11. **Informacje o innych obiektach i usługach**, ważnych z punktu widzenia zarówno odwiedzającego jednodniowego, jak i turysty pragnącego spędzić w obszarze więcej dni, np. dane o punktach handlowych, w tym sklepach spożywczych, sklepach oferujących sprzedaż produktów regionalnych, pamiątek, map i przewodników, sprzętu turystycznego itp., miejsca lokalizacji punktów informacji turystycznej, lokalizacji toalet publicznych itp.;
  12. **Informacje o aktualnej pogodzie**, ze szczególnym uwzględnieniem bieżącej sytuacji opadowej i zagrożeń meteorologicznych; wskazane byłoby zainstalowanie w kilku punktach, kamer – prezentujących walory widokowe obszaru i transmitujących na żywo przekaz wideo.

Pozostałe zalecenia dotyczące tworzenia i funkcjonowania witryny integrującej szlak Doliny Pałaców i Ogrodów:

1. ciągła, bieżąca aktualizacja treści na stronie internetowej szlaku, dzięki przesyłaniu informacji od każdego lokalnego podmiotu (niekoniecznie gospodarczego), działającego w branży turystycznej i okołoturystycznej;
2. dostosowanie serwisu do urządzeń mobilnych (smartfony, tablety);
3. przygotowanie innych niż polska wersji językowych serwisu, w pierwszej kolejności w języku angielskim, a następnie w niemieckim i czeskim;
4. zamieszczenie linków do witryn i/lub kont społecznościowych lokalnych usługodawców i producentów oraz podmiotów sektora publicznego i społecznego, istotnych z punktu widzenia turysty kulturowego.

Drugi etap integracji informacyjnej szlaku Doliny Pałaców i Ogrodów zakłada opracowanie i coroczne wydawanie zaktualizowanej wersji informatora poświęconego temu szlakowi. Publikacja ta powinna zawierać najważniejsze informacje o historii samego szlaku i położonych wzdłuż niego atrakcjach kulturowych, jak również informacje o obiektach i usługach, świadczonych w obszarze turystycznym, istotnych dla odwiedzających go turystów. Ważną część opracowania stanowiłaby mapa prezentująca położenie wyżej wymienionych obiektów.

Idealnym rozwiązaniem byłoby coroczne wydawanie wersji elektronicznej informatora (plik w formacie PDF, dostępny poprzez wirtualną platformę, poświęconą szlakowi), jak również jego nieodpłatnej wersji drukowanej. W sytuacji, gdyby niemożliwe byłoby powstanie bezpłatnej wersji, zalecane jest opracowanie informatora (przewodnika turystycznego) tylko w wersji drukowanej – odpłatnej. Powinna być ona dostępna do sprzedaży zarówno w księgarniach i punktach informacji turystycznej w subregionie jeleniogórskim, jak również w innych miastach Polski oraz poprzez platformę wirtualną szlaku (lub inne księgarnie internetowe). Zakupienie informatora w wersji papierowej powinno być także możliwe w kluczowych obiektach kultury, atrakcjach turystycznych i obiektach infrastruktury turystycznej, położonych na i w pobliżu szlaku.

Ruiny zamku Bolczów

Park przy pałacu w Bukowcu

Dane nt. projektu

Nazwa projektu	Social and innovative Platform on Cultural Tourism and its potential towards deepening Europeanisation (SPOT)
Koordynator	Prof. Milada Štátná, Ph.D. Mendel University in Brno, Czech Republic milada.stastna@mendelu.cz
Konsorcjum	Mendel University in Brno, Czech Republic Bar Ilan University, Ramat Gan, Israel Institute of Geography of the Romanian Academy, Bucharest, Romania Leibniz Institute of Ecological Urban and Regional Development, Dresden, Germany CERS Institute for Regional Studies, Győr, Hungary Wageningen University & Research, Wageningen, Netherlands Tallinn University, Estonia Karl Franzens University of Graz, Austria University of Aberdeen, United Kingdom University of the Aegean, Mitiline, Greece University of Barcelona, Spain University of Verona, Italy University of Wrocław, Poland University of Ljubljana, Slovenia Constantine the Philosopher University, Nitra, Slovakia
Czas trwania	36 months
Program finansowania	H2020-SC6-TRANSFORMATIONS-2019
Budżet	3 000 000 EUR
Strona internetowa media społecznościowe	www.SPOTprojectH2020.eu fb: @SPOTprojectH2020 twitter: @H2020Spo
Więcej informacji	Kontakt: – Zespół do spraw rozpowszechniania: spotprojecth2020@gmail.com

Horizon 2020

*This project has received funding from the European Union's
Horizon 2020 research and innovation programme
under grant agreement No. 870644*

Disclaimer:

The content of this document reflects only the authors' view. The European Commission and its Research Executive Agency are not responsible for any use that may be made of the information it contains.

Horizon 2020

*This project has received funding from the European Union's
Horizon 2020 research and innovation programme
under grant agreement No. 870644*